

Język polski

Język polski realizowany jako przedmiot kluczowy w branżowej szkole I stopnia pozwala uczniowi na poznawanie zarówno dzieł literackich wchodzących w skład dziedzictwa polskiej, europejskiej i światowej kultury, jak i utworów literatury współczesnej, których autorzy zdobyli uznanie.

Cele kształcenia (wymagania ogólne) i treści nauczania (wymagania szczegółowe) przedmiotu język polski zostały sformułowane dla czterech obszarów, tj.: kształcenia literackiego i kulturowego, kształcenia językowego, tworzenia wypowiedzi i samokształcenia, a ich realizacja wymaga zintegrowania, które ma służyć osiągnięciu przez ucznia umiejętności świadomego odbioru dzieł literackich oraz ich interpretacji w różnych kontekstach. Szczególne znaczenie dla rozwoju kompetencji interpretacyjnych ma zintegrowanie kształcenia literackiego i kształcenia językowego. Wzbogacanie wiedzy o języku traktowanym jako rozwijający się system i narzędzie służące poznawaniu świata oraz wartościowaniu ma służyć kształtowaniu u ucznia refleksji porządkującej i pozwalać na świadome uczestnictwo w różnych sytuacjach komunikacyjnych związanych zarówno z odbiorem, jak i tworzeniem własnych tekstów. Służy temu również dalsze rozwijanie umiejętności retorycznych, które pozwalają nie tylko na tworzenie własnych wypowiedzi, ale pozwalają także rozpoznać próby manipulacji i skutecznie się im przeciwstawiać.

Wspieranie rozwoju kultury językowej ucznia służy uwrażliwianiu go na piękno mowy ojczystej.

Ważnym zagadnieniem w ramach nauczania języka polskiego jest rozwijanie i ukierunkowanie samokształcenia ucznia. Sprzyja ono realizacji własnych zainteresowań i ambicji, otwiera przed uczniem możliwość uczestnictwa w kulturze i życiu własnego regionu, kształtuje potrzebę samorozwoju. Stanowi również naturalne wsparcie dla zintegrowanego kształcenia kompetencji interpretacyjnej, językowej i komunikacyjnej ucznia.

Wykaz lektur jest złożony z pozycji obowiązkowych i uzupełniających (do wyboru przez nauczyciela).

JĘZYK POLSKI

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Rozwijanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.

2. Rozumienie konieczności zachowania i rozwoju literatury i kultury w życiu jednostki oraz społeczeństwa.
3. Rozwijanie umiejętności rozróżniania kultury wysokiej i niskiej, elitarnej i popularnej.
4. Kształcenie świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na poziomie dosłownym i przenośnym.
5. Kształcenie umiejętności rozumienia roli mediów oraz ich wpływu na zachowania i postawy ludzi, a także właściwego korzystania z nich.
6. Rozwijanie wrażliwości estetycznej oraz kształtowanie potrzeby uczestnictwa w kulturze poprzez udział w wydarzeniach kulturalnych.
7. Wspieranie uczniów w budowaniu własnego systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna ~~oraz szacunku dla człowieka~~.

II. Kształcenie językowe.

1. Pogłębianie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu kształcenia językowego.
2. Doskonalenie umiejętności komunikowania się (słuchania, czytania, mówienia i pisanie) oraz stosownego wykorzystania języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych.
3. Uważliwienie na piękno mowy ojczystej, rozwijanie kultury językowej i umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną.
4. Doskonalenie umiejętności poprawnego mówienia oraz pisanie zgodnego z zasadami ortofonii oraz pisowni polskiej.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów i udziału w dyskusji.
2. Wykorzystanie kompetencji językowych w wypowiedziach ustnych i pisemnych.
3. Rozwijanie umiejętności stosowania podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania, oraz rozpoznawania manipulacji językowej.

IV. Samokształcenie.

1. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, w tym zasobów cyfrowych, oceny ich rzetelności, wiarygodności i poprawności merytorycznej.
2. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.
3. Wyrabianie nawyku samodzielnej lektury.
4. Rozwijanie uzdolnień i zainteresowań poprzez udział w różnych formach aktywności.
5. Umacnianie postawy poszanowania dla cudzej własności intelektualnej.
6. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się ~~nowymi technologiami informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji~~.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Na III etapie edukacyjnym w branżowej szkole I stopnia obowiązuje utrwalanie, poszerzanie i doskonalenie wiadomości i umiejętności nabytych w szkole podstawowej.

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, poznaje okresy literackie (starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.);
- 2) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, tragedię antyczną, a także odmiany powieści i dramatu, rozpoznaje podstawowe cechy gatunkowe czytanych utworów literackich;
- 3) rozpoznaje problematykę poznanych tekstów oraz jej związek ze zjawiskami społecznymi i historycznymi;
- 4) rozpoznaje w utworze elementy świata przedstawionego (fabuła, bohaterowie, akcja, wątek, motyw), narrację, sytuację liryczną;
- 5) przedstawia odczytanie utworu w kontekście własnych doświadczeń;
- 6) określa w poznawanych utworach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 7) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe, określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) wyszukuje i przetwarza informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych;
- 2) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, rozumie ich odmienny język;
- 3) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej;
- 4) rozpoznaje specyfikę tekstów informacyjnych, publicystycznych, reklamowych; wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz;
- 5) wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio, porządkuje je, określa ich funkcję w przekazie;
- 6) odróżnia informacje od opinii;
- 7) określa temat i główną myśl tekstu.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) określa formy fleksyjne odmiennych części mowy i ich funkcje w tekście;
- 2) rozpoznaje w tekstach nieodmienne części mowy i określa ich funkcje znaczeniowe i składniowe;
- 3) rozumie rolę budowy słowotwórczej wyrazów i określa znaczenie różnych konstrukcji słowotwórczych w tekście;
- 4) określa funkcje zdań pojedynczych i różnego typu zdań złożonych w tekstach;
- 5) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w tworzeniu własnych wypowiedzi.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:
  - 1) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie potrzebę funkcjonalnego ich stosowania;
  - 2) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa) oraz określa ich funkcje w tekście;
  - 3) odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:
  - 1) rozumie pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; ~~rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście;~~
  - 2) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);
  - 3) posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
  - 4) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, wykorzystując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;
  - 5) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji;
  - 6) ~~charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej);~~
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń wykorzystuje wiedzę o zasadach pisowni oraz interpunkcji w tworzonych przez siebie tekstach.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:
  - 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej;
  - 2) rozróżnia typy argumentów;
  - 3) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych;
  - 4) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni.
2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
  - 1) buduje wypowiedzi w sposób świadomy, ze znajomością ich funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
  - 2) ~~reaguje na przejawy agresji językowej, np. prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska;~~
  - 3) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
  - 4) tworzy formy użytkowe, np. CV, podanie, wnioski, protokoły, ~~opinie~~, zażalenie;
  - 5) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach: opis, charakterystyka, rozprawka, definicja, ~~hasło encyklopedyczne~~, notatka syntetyzująca, referat;
  - 6) tworzy plan własnej wypowiedzi;
  - 7) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny oraz zasady spójności tekstu;
  - 8) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu;

9) wygłasza mowę, z uwzględnieniem środków pozajęzykowych.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) dokonuje krytycznej selekcji informacji;
- 2) wykorzystuje multimedialne źródła informacji; rozwija umiejętność oceny przekazywanych przez nie informacji;
- 3) posługuje się słownikami różnego typu;
- 4) gromadzi i przetwarza informacje;
- 5) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych twórców; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość.

Lektura obowiązkowa:

- 1) *Biblia*, fragmenty: *Księgi Rodzaju*, *Księgi Hioba*;
- 2) Jan Parandowski, *Mitologia*, cz. I *Grecja* – mity nieomawiane w szkole podstawowej;
- 3) Homer, *Iliada* (fragmenty);
- 4) Sofokles, *Antygona*;
- 5) *Bogurodzica*;
- 6) *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (fragmenty);
- 7) *Pieśń o Rolandzie* (fragmenty);
- 8) Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: *Pieśń IX* ks. I, *Pieśń V* ks. II;
- 9) wybrane wiersze: Mikołaj Sęp-Szarzyński, ~~Jan Andrzej Morsztyn~~;
- 10) ~~Jan Chryzostom Pasek, Pamiętniki (fragmenty);~~
- 11) ~~William Szekspir, Romeo i Julia;~~
- 12) Molière, *Skąpiec*;
- 13) Ignacy Krasicki, ~~Hymn do miłości ojczyzny~~, wybrane satyry;
- 14) Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*, wybrane ballady, wybrane wiersze;
- 15) Juliusz Słowacki, wybrane wiersze;
- 16) Cyprian Kamil Norwid, wybrane wiersze;
- 17) ~~Bolesław Prus, Z legend dawnego Egiptu;~~
- 18) Eliza Orzeszkowa, *Gloria victis*;
- 19) Henryk Sienkiewicz, *Potop*;
- 20) wybrane wiersze: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leopold Staff;
- 21) ~~Władysław Stanisław Reymont, Chłopi (tom I – Jesień);~~
- 22) wybrane wiersze następujących poetów: Julian Tuwim, ~~Jan Lechoń~~, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, ~~Kazimiera Iłakowiczówna~~, ~~Julian Przybóś~~, Krzysztof Kamil Baczyński, ~~Tadeusz Gajcy~~;
- 23) Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu*; ~~Ludzie, którzy szli~~;
- 24) Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*;
- 25) wybrane wiersze następujących poetów: ~~Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego~~, Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Czesław

- Miłosz, ~~wybrane wiersze, w tym z tomu *Ocalenie*~~, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, wybrane wiersze, w tym z tomu *Raport z obłąkanego Miasta*;
- 26) Sławomir Mrozek, *Tango*;
- 27) Marek Nowakowski, ~~*Raport o stanie wojennym (wybrane opowiadanie)*~~; Góra „Edek” (z tomu *Prawo prerii*);
- 28) ~~Jacek Dukaj, *Katedra (z tomu *W kraju niewiernych*)*~~;
- 29) Olga Tokarczuk, *Profesor Andrews w Warszawie* (z tomu *Gra na wielu bębenkach*);
- 30) powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego, Agnieszki Osieckiej.

Lektura uzupełniająca do wyboru przez nauczyciela.

Warunki i sposób realizacji

Klasy I–III branżowej szkoły I stopnia to okres dalszego rozwijania przez uczniów sposobów poznawania świata i postaw wobec niego, określania celów życiowych, dojrzewania intelektualnego i emocjonalnego, kształtowania się światopoglądu i hierarchii wartości. Rozwojowi towarzyszy poznawanie kultury i jej wytworów. Szczególne miejsce w kształceniu umiejętności ucznia branżowej szkoły I stopnia ma rozwijanie umiejętności komunikowania się z innymi ludźmi, doskonalenie myślenia konkretnego oraz abstrakcyjnego. Kształcone i rozwijane kompetencje językowe i komunikacyjne stanowią podstawę rozwoju osobowego i nawiązywania kontaktów, rozwiązywania problemów oraz zaspakajania potrzeb duchowych i materialnych człowieka.

Zadaniem nauczyciela języka polskiego w branżowej szkole I stopnia jest przede wszystkim:

- 1) rozwijanie świadomości ucznia, że książka jest inspiracją dla wyobraźni oraz źródłem wiedzy o świecie i zachowaniach ludzkich;
- 2) stymulowanie i rozwijanie zainteresowań ucznia;
- 3) kształtowanie systemu wartości i umiejętności ich hierarchizowania;
- 4) inspirowanie refleksji i dyskusji na różne tematy;
- 5) pogłębianie świadomości językowej i komunikacyjnej ucznia;
- 6) rozwijanie kompetencji językowych i komunikacyjnych ucznia, umożliwiających mu sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie;
- 7) dalsze rozwijanie jego sprawności wypowiedzania się w różnych formach;
- 8) inspirowanie i rozbudzanie potrzeby samokształcenia ucznia.

Nauczyciel w organizowaniu procesu dydaktycznego jest zobowiązany do stosowania rozwiązań metodycznych, które zapewnią integrację kształcenia literackiego, kulturowego, językowego i samokształcenia.

Nauczyciel w branżowej szkole I stopnia odwołuje się do wiedzy i umiejętności, które uczeń nabył na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Motywuje ucznia do lektury utworów ważnych dla rozwijania wiedzy o człowieku i świecie, wspiera kształtowanie systemu wartości na gruncie prawdy, dobra i piękna, inspirowanie do refleksji wypływającej z poznawania dzieł. Literatura antyczna i staropolska stanowi źródło i fundament tożsamości narodowej i

kulturowej. Aby umożliwić uczniom zrozumienie związków między dziełami antyku i literatury dawnej a współczesną kulturą nauczyciel w omawianiu lektur przyjmuje zasadę łączenia ich problematyki z problematyką tekstów współczesnych, obecnych zarówno w kulturze wysokiej, jak i kulturze masowej.

Nauczyciel w branżowej szkole I stopnia wspiera rozwój zainteresowań ucznia, rozumienie przez niego współczesnej kultury i jej źródeł, a także roli nowoczesnych środków przekazywania informacji w kontekście tradycji.